

Femke blogt: schuld is geen 'eigen schuld' maar het grootste sociale probleem van deze tijd

Schulden zijn het grootste sociale probleem van onze tijd. En dan bedoel ik niet schulden van overheden of van landen. Dan heb ik het over particuliere schulden; die maken mensen, gezinnen en sociale verbanden kapot. Dat moet stoppen en dat kan alleen als we onze moraliteit over schulden radicaal veranderen. We moeten erkennen dat schuld vaak geen eigen schuld dikke bult is. En dat kan alleen als de overheid daarvoor verantwoordelijkheid neemt.

Van schulden kom je heel moeilijk af

Het is geen nieuw verhaal. Keer op keer duikt het op. Mensen die zo verstrikt raken in de schulden dat er geen uitweg is. Mensen die "gat met gat vullen", zoals Paul Scheerder van het Leefkringhuis in Noord zo treffend zegt in de nieuwe documentaireserie "Schuldig" van Sarah Sylbing en Ester Gould, die zes weken lang wordt uitgezonden op NPO1.

Het verhaal van Cathelijne en haar zoon Giovanni in de documentaires "50 cent" (2007) en "De Rekening van Cathelijne" (2012), van dezelfde documentairemaaksters, staan me nog scherp op het netvlies. Een gezin met kinderen dat steeds dieper wegzakt in de armoede en sociale problemen. Een moeder,

Cathelijne, die na de eerste documentaire zo schrikt van de situatie, dat ze besluit om het roer radicaal om te gooien, maar ondanks al haar inspanningen er niet uitkomt doordat schulden haar blijven achtervolgen. "Als je eenmaal schulden hebt, kom je er heel moeilijk vanaf", is de boodschap van deze (must see) documentaires. Een boodschap voor politici, beleidsmakers en de hele samenleving.

Investeren in preventie en educatie is niet de oplossing

Want het onderliggende probleem is hier dat we nog steeds geloven dat schulden 'eigen schuld' zijn. Dat de heersende moraal is dat gerechtigheid pas is geschied als schuldenaren hun schuld tot de laatste cent hebben terugbetaald. Ondanks dat in de tussentijd gezinnen verwoest zijn, kinderen in armoede opgroeien, mensen dakloos raken. Het probleem is het idee dat als we maar genoeg investeren in preventie en mensen leren hoe ze met hun budget om moeten gaan dat we schulden kunnen voorkomen. Maar dat idee is niet juist.

Feit is dat mensen niet kunnen rondkomen van de bijstand. Het Nibud toont dat al jaren aan. Schulden ontstaan zo vanzelf. Helemaal als je de pech dat jij of je kinderen ziek wordt of een onverwachte andere financiële 'tegenvaller' krijgt. Want één tegenvaller betekent schulden. Schulden die steeds groter groeien.

Overheid krijgt voorrang als schuldeiser

Maar ook de overheid creëert vaak schulden. De huurtoeslag en de zorgtoeslag zijn grote boosdoeners omdat mensen vaak zonder het te weten te veel geld ontvangen. De belastingdienst schendt vaak de beslagvrije voet en zorgverzekeraars leggen snel boetes op bij 'wanbetaling'. De overheid is bovendien een preferente schuldeiser die over het algemeen niet mee wil werken aan schuldregelingen.

Het onbegrijpelijke is, is dat met deze strenge aanpak de overheid zichzelf ook direct in de vingers snijdt. Door oninbare schulden letterlijk koste wat kost terug te eisen, worden grotere problemen veroorzaakt die de overheid en maatschappij veel meer geld kosten: de kosten van huisuitzetting, dakloosheid, crisisopvang en (jeugd)zorg zijn enorm.

Sociale impact tot minimum beperken

Uitvoerders weten dit, beleidsmakers weten dit en politici weten dit. Toch gebeurt er niks. Ik vind dat onbegrijpelijk. Er moet een radicaal andere aanpak komen om de verwoestende impact van schulden te voorkomen, waarin het uitgangspunt moet zijn de sociale impact tot het minimum te beperken. GroenLinks heeft onder meer al voorgesteld om de gemeente huurlasten te laten overnemen van gezinnen die uit hun woningen gezet dreigen te worden om zo uitzetting te voorkomen en om als gemeente vaker schulden op te kopen of over te nemen zodat de gemeente beter kan sturen.

Maar uiteindelijk begint het ook bij het veranderen van onze moraal. Bij het idee dat het voorkomen van sociale problemen veel belangrijker is dan het calvinistische 'boete doen'. Bij de bewustwording van het feit dat schuld niet per definitie eigen schuld is. Debt is not guilt.

